Отговорност на съдружника, когато е и управител в оод: анализ на правното разграничение и съдебната практика

Увод

В динамичната среда на българската търговскоправна практика често се среща фигурата на съдружник, който едновременно с това изпълнява и функцията на управител в дружество с ограничена отговорност (ООД). Тази двойна роля, макар и изключително разпространена, поражда редица сложни практически и теоретични въпроси, свързани с границите на отговорността на едно и също лице в две различни правни качества.

От една страна, като **съдружник**, лицето носи риск, ограничен единствено до размера на дяловото му участие в капитала на дружеството. Това е основен принцип на ООД – ограничена отговорност на собствениците. От друга страна, в качеството си на **управител**, същото лице е длъжно да организира и ръководи дейността на дружеството съобразно закона и решенията на общото събрание и носи имуществена отговорност за вредите, които причини чрез свои противоправни действия или бездействия.

Това преплитане на роли поставя централния въпрос: може ли едни и същи действия да водят едновременно до имуществена отговорност на управителя и до изключване на съдружника? Съдебната практика през последното десетилетие дава последователен и категоричен отговор на този въпрос, като ясно разграничава двете форми на отговорност и подчертава тяхната независимост.

1. Разграничение между съдружник и управител според Търговския закон

Законът ясно разделя правомощията и задълженията на съдружника и управителя, дори когато двете роли се изпълняват от едно и също лице. Това разграничение е фундаментално за разбирането на правните последици от действията на лицето.

- **Съдружникът** участва в капитала на дружеството, упражнява права на глас в общото събрание и има задължението да не действа против интересите на дружеството (чл. 126 от ТЗ). Правата и задълженията му са свързани със собствеността и членственото правоотношение.

- **Управителят** представлява и управлява дружеството (чл. 141 от ТЗ), като се подчинява на закона и решенията на общото събрание на съдружниците, и отговаря за причинените вреди (чл. 145 от ТЗ). Неговите задължения са свързани с управлението и представителството.

Именно тук се появява риск от смесване на понятията: когато едно лице е и съдружник, и управител, често се правят опити действията му като управител да послужат като основание за изключване от дружеството като съдружник.

2. Отговорността на управителя: Договорна и имуществена

Чл. 145 от Търговския закон е основният текст, който предвижда имуществена отговорност на управителя за вреди, причинени на дружеството. Тази отговорност има няколко ключови характеристики:

- Тя е **договорна**, тъй като възниква по силата на договора за управление, сключен между дружеството и управителя (чл. 141, ал. 7 от ТЗ).
- Винаги е ангажирана при **умисъл** или **груба небрежност**. В тези случаи отговорността на управителя не може да бъде ограничавана или изключвана по договор, тъй като се счита, че такова поведение е в грубо нарушение на добросъвестността.
- Възможно е ограничаване при **лека небрежност**, ако е уговорено. Това означава, че управителят няма да носи отговорност за пропуски или грешки, настъпили поради незначително или неумишлено непредпазливо поведение. Тази уговорка цели да защити управителя от претенции за дребни пропуски, като същевременно не го освобождава от отговорност при по-сериозни нарушения.

Практиката е последователна в своето тълкуване, че когато управителят изпълнява решения на Общото събрание, той не носи отговорност, освен ако действията му представляват правонарушение. Това създава необходимост договорът за управление ясно да дефинира **„грижата на добрия търговец“** и границите на отчетност.

3. Отговорността на съдружника: Основания за изключване

Съгласно чл. 126, ал. 3 от ТЗ, съдружник може да бъде изключен от дружеството, ако:

- Не изпълнява задълженията си за съдействие;
- Не внася дяловата си вноска;
- Действа против интересите на дружеството.

Санкцията за такива нарушения е изключително тежка – прекратяване на членственото правоотношение. Затова съдилищата изискват основанията за изключване да са:

- **Конкретно и ясно посочени нарушения**;
- **С траен, а не епизодичен характер**;
- Да има **предупреждение** и **срок за корекция** на поведението.

4. Пресечната точка и уязвимостите

Именно в случаите, когато действията на управителя изглеждат и като действия против интересите на дружеството, възниква особена уязвимост. Тогава следва да се прецени:

- Дали поведението е **управленско** (свързано с изпълнението на задълженията по управление) и подлежи на отговорност по чл. 145 от ТЗ;

- Или е **съдружническо** (свързано с членственото правоотношение) и е основание за изключване по чл. 126 от ТЗ.

Съдилищата са категорични: дори и да е предвидено в дружествения договор, действия, извършени в качеството на управител, не могат да бъдат основание за изключване от дружеството. Такова еднолично включване на клауза в дружествения договор, която предвижда изключване на съдружник на основание действията му като управител, се счита за нищожно.

5. Съдебна практика: Утвърденото разграничение

Трайната съдебна практика на Върховния касационен съд (ВКС) и на другите инстанции утвърждава ясния подход.

- **Решение № 425/29.02.2016 г. на СГС:** Съдът подчертава, че „не следва да се санкционира съдружника чрез изключване, ако не са спазени задължения като управител. Отговорността на управителя е отграничена от тази на съдружника, като чл. 145 ТЗ предвижда имуществена отговорност за действия, от които са произлезли вреди."

- **Решение № 2318/07.12.2017 г. на СГС:** Съдът посочва трайната практика на ВКС: „Когато едно лице е и съдружник, и управител, действията му като управител не могат да бъдат основание за изключване като съдружник. Редът за отговорност е по чл. 145 ТЗ."

- **Решение № 135/05.06.2018 г. на ОС – Пазарджик:** „Твърденията за злоупотреба с финансови средства, сключване на договори или задържане на документи са действия на управител, а не на съдружник. Дори и при доказването им те не съставляват основание за изключване, а пораждат имуществена отговорност."

Общ извод: Съдилищата отстояват ясно разграничение, като приемат, че **управленските нарушения не са основание за изключване**.

6. Управителската грижа: Добър стопанин или добър търговец?

Анализът на грижата, която следва да полага управителят на ООД, сочи, че тази грижа е съчетание на правни изисквания и стандарти, характерни както за добрия стопанин, така и за добрия търговец.

- **Грижа на добър стопанин:** Управителят на ООД следва да полага грижа на добър стопанин според общото гражданско право. Това означава, че той трябва да управлява и защитава интересите на дружеството с необходимото старание, с което един внимателен и отговорен стопанин управлява своите собствени дела. Този стандарт е залегнал и в чл. 63, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД) и се приема като базов изискван стандарт.

- **Грижа на добър търговец:** В допълнение към грижата на добър стопанин, тъй като ООД е търговско дружество, управителят трябва да полага и грижа на добър търговец при

осъществяване на дейността. Тя е по-висок стандарт и изисква не само внимание, но и професионален опит, знания и умения, характерни за конкретната търговска дейност. Този по-висок стандарт е формулиран в чл. 302 от Търговския закон (ТЗ) и се отнася до изпълнение на задълженията в хода на търговска дейност, което включва и управлението на търговски дружества. Грижата на добрия търговец изисква да се спазват добри търговски практики и стандарти, а преценката за нея е обективна и взема предвид характера на дейността и уменията на управителя.

Обобщение: Управителят на ООД следва да проявява грижа както на добър стопанин, така и на добър търговец. Първият стандарт е основен гражданско-правен, а вторият е специфичен за търговската дейност и по-висок по степен на изискване. Тази комбинирана грижа е правното изискване и основата за отговорността при управлението на дружеството.

7. Практически изводи и съвети

- **Граници на отговорността:** Отговорността на управителя не може да бъде изключена за умисъл и груба небрежност, но може да се уговори неносена отговорност за лека небрежност в договора за управление.
- **Роля на Общото събрание:** Отговорността на управителя се изключва, когато той изпълнява решение на Общото събрание, при условие че това изпълнение не води до противоправно деяние. В този контекст управителят има задължението да уведоми ОС за изпълнението на решението, което е част от задължението му за добро и прозрачно управление. Това уведомление цели не само да осигури контрол и информираност на съдружниците, но и да намали евентуални вреди чрез своевременното ангажиране на Общото събрание при необходимост от корекции или допълнителни мерки, като по този начин се предпазва дружеството от по-сериозни негативни последици.
- **Дружествен договор:** Не може да предвиди изключване за управленски нарушения. Може обаче да конкретизира задълженията на съдружника за лоялност и съдействие.
- **Договор за управление:** Трябва да дефинира ясно понятията „дължима грижа“, „отчетност“ и „делегирани права“. Яснотата в този договор е най-силният щит срещу тълкувания и бъдещи конфликти.

Заключение

Разграничаването на отговорността на съдружника и управителя е ключово за стабилността на ООД. Нарушенията, извършени в качеството на управител, водят до имуществена отговорност по чл. 145 от ТЗ, докато нарушенията като съдружник могат да доведат до изключване по чл. 126 от ТЗ. Смесването на тези две правни категории е недопустимо, дори ако е предвидено в дружествения договор.

Съдебната практика е последователна и категорична – защитата се постига чрез ясни договори, дефинирана „грижа на добрия търговец“ и безкомпромисна документална отчетност. Така

дружеството постига важен баланс: управителите имат необходимата свобода на действие, а съдружниците – гаранции за защита на общия интерес и капитала.

Настоящият текст има единствено информационен характер и не представлява правен съвет. *За конкретно съдействие и персонализирани решения можете да се обърнете към екипа на oodpro.bg. Свържете се с нас на* ***contact@oodpro.bg*** *– нашите експерти са на разположение.*